

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การศึกษาเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้าทั้งทางด้านเศรษฐกิจ การเมืองและสังคม เพราะการศึกษาเป็นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ซึ่งเป็นกำลังสำคัญที่จะช่วยพัฒนาประเทศชาติต่อไป การศึกษาจะต้องสร้างคนให้ เก่ง ดี และมีความสุข (พระราชวรมณี, 2541) นั่นคือ ทำให้คนไทยมีคุณภาพที่พึงประสงค์ โดยจะต้องเป็นผู้ที่มีความใฝ่รู้ รักที่จะเรียนรู้ตลอดชีวิต รู้จักคิด วิเคราะห์ สังเคราะห์ มีเหตุผล มีจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์

สภาพการจัดการเรียนการสอนในปัจจุบันยังไม่สามารถพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามความต้องการดังกล่าวได้ เนื่องจากครูยังไม่เปลี่ยนพฤติกรรมการสอน โดยยังยึดตัวเองเป็นศูนย์กลาง เน้นการถ่ายทอดความรู้และเนื้อหามากกว่าการจัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติจริงและค้นหาคำตอบด้วยตนเอง นอกจากนี้ในระหว่างที่มีการเรียนการสอนครูให้ความสำคัญน้อยกับการประเมินผลการเรียนเพื่อนำมาพัฒนาการเรียนการสอนและพัฒนาผู้เรียนให้ถึงขีดสุดตามศักยภาพของแต่ละบุคคล แต่จะทำการวัดผลประเมินผลเมื่อสิ้นสุดกระบวนการเรียนการสอนเพื่อนำผลการประเมินมาตัดสินผลการเรียนของผู้เรียนโดยเน้นวัดความรู้ ความจำมากกว่าทักษะการปฏิบัติงาน ดังที่ มัลลิกา ยูวะนะเตมีย์ (2539) ระบุปัญหาของการเรียนการสอนในปัจจุบันว่าโรงเรียนในปัจจุบันใช้แบบทดสอบมากเกินไปซึ่งเป็นอุปสรรคอย่างแรงในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ทำให้นักเรียนไม่ได้รับการพัฒนาเพราะทำข้อสอบโดยใช้การเดา นักเรียนไม่มีพฤติกรรมกลุ่ม ไม่ค่อยได้ลงมือทำ (perform) และไม่ค่อยเกิดการเรียนรู้สูงสุดตามที่ควรจะเป็น

นอกจากนี้ยังมีนักประเมินอีกหลายท่านให้ความเห็นว่ามีปัญหาเกิดขึ้นในการประเมินด้วยแบบทดสอบมาตรฐาน (Mehrans and Lehmann, 1984) ซึ่งสรุปปัญหาได้ว่า การประเมินด้วยแบบทดสอบเป็นการประเมินที่ผลการประเมินขึ้นอยู่กับผู้ประเมิน การประเมินเป็นการให้คะแนนแต่ละส่วนโดยไม่พิจารณาภาพรวม การประเมินมุ่งเน้นเชิงทฤษฎีโดยไม่คำนึงถึงผลการปฏิบัติงานด้านอื่น ผู้รับการประเมินไม่มีส่วนร่วมในการกำหนดเกณฑ์ที่ใช้ประเมิน และข้อมูลที่ได้จากแบบสอบไม่เพียงพอต่อการตัดสินความสามารถของผู้ถูกประเมิน ปัญหาที่หยิบยกขึ้นมาข้างต้นก่อให้เกิดความจำเป็นที่จะต้องมีการปฏิรูปการเรียนการสอนและการประเมินผล มีการเคลื่อนไหวทางการศึกษาที่จัดการเรียนการสอนเน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง (child centered) คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลรวมทั้งรูปแบบในการเรียนรู้ (learning style) ของแต่ละบุคคล โดยให้มีการผสมผสานระหว่างหลักสูตร การสอนและการประเมินผลเข้าด้วยกัน การจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียนไม่สอนเฉพาะเนื้อหาความรู้เท่านั้น มีการเน้นให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติ เพราะในการปฏิบัติผู้เรียนมีการใช้ความรู้ ทักษะที่มีอยู่เดิมมาคิดแก้ปัญหา จึงเป็นวิธีการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับสภาพจริงของการดำรงชีวิตในสังคม โดยเฉพาะในสังคมปัจจุบันบุคคลต้องมีความสามารถในการคิดและแก้ปัญหา

เพื่อปรับตัวให้เข้ากับสภาพที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว วงการศึกษาเกิดการตื่นตัวในการเปลี่ยนแปลงของสังคมในปัจจุบัน มีการปฏิรูปการศึกษาเกิดขึ้น

กมล สูดประเสริฐ (2539) กล่าวว่า การเปลี่ยนแปลงนโยบายการศึกษาใหม่ อันเป็นนโยบายที่มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องของครูในการวางหลักสูตรการเรียนการสอนและการวัดผลนักเรียนให้มากขึ้นนั้นเป็นเครื่องกระตุ้นให้มีการใช้เพิ่มผลงานของนักเรียนเพิ่มมากขึ้นด้วยเหมือนกัน ความเปลี่ยนแปลงในวงการศึกษาก่อให้เกิดการพัฒนาศาสตร์ทางการประเมิน มีแนวคิดทางการประเมินรูปแบบต่าง ๆ เกิดขึ้น เช่น การประเมินค่าที่แท้จริง (authentic assessment) การประเมินค่าเชิงสร้างสรรค์ (constructive assessment) การประเมินค่าทางตรง (direct assessment) การประเมินค่าโดยรวม (holistic assessment) เป็นต้น (Hart, 1994; Oosterhof, 1994; อุทุมพร จามรมาน, 2540)

การประเมินผลทางการศึกษาที่มีประโยชน์จะต้องมีผลในการพัฒนานักเรียนได้เกิดการเรียนรู้ที่ลึก กระตุ้นครูผู้สอนให้ใช้ประโยชน์จากการประเมินผลมาใช้ในการพัฒนาการเรียนรู้นักเรียนแต่ละคน แนวทางการประเมินผลทางการศึกษาที่ถูกหยิบยกขึ้นมาเพื่อใช้เป็นทางเลือกใหม่ในการประเมินผลการเรียน คือ การประเมินค่าที่แท้จริง ซึ่งเป็นการประเมินโดยยึดหลักความเหมาะสมของลักษณะพัฒนาการเด็กตามสภาพความเป็นจริงในธรรมชาติ แนวคิดการประเมินค่าที่แท้จริงนี้ Puckett และ Black (1994 อ้างใน จรัญ คำยัง, 2540) เสนอว่าการประเมินค่าที่แท้จริงเป็นการลดบทบาทของการประเมินโดยใช้แบบทดสอบ ซึ่งมีลักษณะการสอบที่เป็นทางการ แต่การประเมินค่าที่แท้จริงจะทำให้เกิดการพัฒนาระบบการประเมินในชั้นเรียนที่สอดคล้องกับ ธรรมชาติการเรียนการสอนที่เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลางและการได้ปฏิบัติจริงของนักเรียน ส่วนการเริ่มต้นใช้วิธีการประเมินนี้มีข้อเสนอแนะว่าควรเริ่มต้นอย่างค่อยเป็นค่อยไปที่ละน้อยเพื่อเสริมความเข้าใจ และควรมีการตกลงทำความเข้าใจกันระหว่างผู้เกี่ยวข้อง เช่น ครู นักเรียน ผู้ปกครอง เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ตรงทางยิ่งขึ้น การประเมินค่าที่แท้จริงสามารถนำไปสู่การพัฒนาผู้เรียนอย่างแท้จริง ทำให้ประเมินความสามารถ ทักษะความคิดขั้นสูงที่ซับซ้อน ตลอดจนความสามารถในการแก้ปัญหาและการประยุกต์ใช้วิชาต่าง ๆ นอกจากนี้วิธีการประเมินผลดังกล่าวจะให้ผลการประเมินในเชิงบวกที่จะก่อให้เกิดกำลังใจแก่ผู้เรียน เป็นการค้นหาความสามารถ จุดเด่น ความก้าวหน้าของผู้เรียน รวมทั้งก่อให้เกิดความช่วยเหลือแก่นักเรียนได้ตรงจุด เพื่อให้มีการพัฒนาขึ้นอย่างเต็มศักยภาพของเด็ก ในสถานการณ์การเรียนการสอนที่ใกล้เคียงกับชีวิตจริงเน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง นักเรียนได้ปฏิบัติจริง มีการสร้างความรู้โดยครูเป็นผู้ชี้แนะ ใช้ได้ทั้งในการประเมินความก้าวหน้าระหว่างดำเนินการ (formative evaluation) และการประเมินผลรวมสรุป (summative evaluation) ด้วย Oosterhof (1994) กล่าวว่า การประเมินค่าที่แท้จริงเกี่ยวข้องกับการประยุกต์ทักษะปฏิบัติไปใช้ในชีวิตจริง นอกเหนือจากการเรียนการสอน การประเมินค่าที่แท้จริงเป็นการปฏิบัติงานที่มีคุณค่าต่อชีวิตนักเรียน

Wiggins (1989 อ้างใน Terwilliger, 1997) กล่าวถึงการประเมินค่าที่แท้จริงว่า ประกอบด้วย 4 ส่วนที่สำคัญ คือ 1) เป็นการออกแบบการประเมินที่คำนึงถึงความสามารถที่แท้จริงในการทำงาน

2) เป็นการประเมินที่ไม่ยึดติดกับเกณฑ์ของการเรียนการสอน 3) การประเมินตนเองมีบทบาทมากกว่าการทดสอบ และ 4) นักเรียนเป็นผู้กำหนดจุดมุ่งหมายในการทำงานและนำเสนอผลงานสู่สาธารณะด้วยตนเอง

การประเมินค่าที่แท้จริงมีหลากหลายวิธีการที่ทำได้ แต่มีอยู่เพียงไม่กี่วิธีการที่ได้รับความนิยมหนึ่งในวิธีการที่ได้รับความนิยมคือ การใช้แฟ้มผลงานในการประเมิน โดยนักการศึกษาหลายท่านเล็งเห็นว่า เป็นสิ่งที่จะตอบสนองแนวทางการประเมินค่าที่แท้จริงได้ เพราะแฟ้มผลงานเป็นแหล่งข้อมูลที่จะสามารถนำมาใช้ได้อย่างเพียงพอ อุทุมพร จามรมาน (2540) กล่าวถึงแฟ้มผลงานว่าเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่ง ใน 50 ชนิดของการประเมินค่าที่แท้จริง มีลักษณะเป็นแฟ้มบรรจุหลักฐานต่าง ๆ เช่น งานเขียน วัสดุที่ประดิษฐ์ เป็นต้น

แฟ้มผลงานนับว่าเป็นแหล่งข้อมูลหรือหลักฐานที่ผู้ทำแฟ้มมีส่วนร่วมในการจัดทำแล้วรวบรวมไว้ตลอดภาคเรียนหรือตลอดปีการศึกษา การประเมินจากแฟ้มผลงานจะสามารถกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามหลักสูตรได้หลากหลายวิชา เสริมสร้างความสนใจในการเรียนรู้ด้านภาษา การเรียนคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์อย่างมีความหมาย รวมถึงการเกิดความร่วมมือในการเรียนรู้ ซึ่งการประเมินด้วยข้อสอบเลือกตอบไม่สามารถวัดในสิ่งเหล่านี้ได้ (กรมวิชาการ, 2539)

ปัจจุบันแนวคิดของการประเมินผลทางการศึกษามีได้หยุดอยู่ที่การตัดสินคุณภาพเพียงอย่างเดียว แต่ยังมุ่งถึงการนำผลไปใช้ให้เกิดประโยชน์กับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการประเมินนั้น ทางเลือกของการประเมินแนวใหม่จึงถูกเสนอขึ้นโดยเฉพาะการใช้แฟ้มผลงานในการประเมิน ได้เข้ามามีบทบาทในการประเมินนักเรียน ครู ผู้บริหาร ศึกษานิเทศก์ รวมทั้งสถานศึกษา แฟ้มผลงานของบุคคลโดยอมแสดงถึงข้อมูลเกี่ยวกับเจ้าของแฟ้มครบถ้วนกว่าผลการทดสอบด้วยแบบทดสอบ เพราะการจัดทำแฟ้มต้องอาศัยความคิด ความรู้ ความอดทน วิจารณ์ญาณ ความอดทน หักกะต่าง ๆ

Oosterhof (1994) ได้แสดงความคิดเห็นว่า บางทีก็กล่าวกันว่าแฟ้มผลงานเป็นการประเมินค่าที่แท้จริง เนื่องจากมองว่าแฟ้มผลงานได้รวมชิ้นงานที่ได้จากการประเมินค่าที่แท้จริง และรวมงานอื่น ๆ ไว้ด้วย เช่น บันทึกของนักเรียนหรือเพื่อนร่วมชั้น หรือบันทึกเพิ่มเติมของครู ผลการสอบจากแบบทดสอบ รวมทั้งวัสดุอื่น ๆ ที่สะท้อนถึงความก้าวหน้าของนักเรียน เราไม่เปรียบเทียบว่าแฟ้มผลงานเท่าเทียมกับการประเมินค่าที่แท้จริง แต่เป็นแหล่งที่เต็มไปด้วยข้อมูลของการประเมินที่แท้จริงที่มีความจำเป็นต้องใช้ในการประเมินสมรรถภาพที่เราต้องการจะประเมิน และยิ่งไปกว่านั้นขณะที่ครูได้ใช้แฟ้มผลงานจะทำให้ครูทราบถึงคุณค่าของนักเรียนแต่ละคน นักเรียนอาจเกิดความรู้สึกว่าตัวเองได้ปฏิบัติงานที่ถนัดและต้องการแล้ว

ผลการวิจัยที่ศึกษาการตอบสนองของนักเรียนต่อการประเมินแฟ้มผลงานของ Doner และ Gilman (1998) ทำการศึกษาโดยเก็บข้อมูลจากนักศึกษาระดับมหาวิทยาลัยพบว่าแฟ้มผลงานมีลักษณะที่เป็นประโยชน์แก่นักเรียนดังนี้ 1) ให้ข้อมูลที่สะท้อนความเป็นจริงของนักเรียนในการเรียนมากกว่าแบบทดสอบ 2) ให้ความรู้เกี่ยวกับการสอนของครู (knowledge about teaching and the teaching profession) 3) ก่อให้เกิดทักษะและการพัฒนาทักษะ 4) มีเจตคติที่ดีต่อการเรียนมากขึ้น 5) มีความต่อเนื่องในการปฏิบัติงาน

และเกิดความเชื่อมั่นในตนเอง 6) ปฏิสัมพันธ์ในห้องเรียนก่อให้เกิดการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง 7) ได้ฝึกการจัดทำเพิ่มผลงาน 8) เพิ่มผลงานเชิงวิชาชีพมีประโยชน์ต่อการทำงานทำหรือการสัมภาษณ์งาน 9) เพิ่มผลงานเป็นสิ่งยืนยันความเชื่อและความรู้ของนักเรียน

การประเมินผลโดยเพิ่มผลงานนี้ นับเป็นการประเมินการปฏิบัติงานที่แท้จริง ซึ่งเกิดประโยชน์ทั้งกับผู้ทำเพิ่มผลงานและผู้ทำการประเมิน กล่าวคือ ตัวผู้ทำเพิ่มผลงานก็จะได้พัฒนาความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงานทั้งทางด้านวิชาการและวิชาชีพ ได้รวบรวมผลงานเพื่อประโยชน์ทั้งในปัจจุบันและอนาคต เช่น การสมัครงาน การเรียนต่อ การเลื่อนตำแหน่ง เป็นต้น ส่วนผู้ทำการประเมินก็จะมีมุมมองในทางบวกเกี่ยวกับการปฏิบัติงาน ได้พัฒนาความสามารถในการสังเกต และการเก็บรวบรวมข้อมูลของนักเรียนเพื่อการประเมิน โดยทั่วไปผู้ประเมินเพิ่มผลงานจะมีการปรึกษาหารือกัน อาจเป็นภายในโรงเรียน หน่วยงานเดียวกันหรือระหว่างหน่วยงาน ทำให้เกิดการพัฒนาศักยภาพในการทำงานได้ นอกจากนี้ยังก่อให้เกิดปฏิสัมพันธ์ที่ดีเกิดขึ้นระหว่างผู้เกี่ยวข้อง เช่น ครูกับนักเรียน ครูกับผู้ปกครอง เป็นต้น

ในกระบวนการจัดทำเพิ่มผลงานเพื่อการประเมิน นักการประเมินเสนอแนวทางการจัดทำไว้หลายแนวทาง เช่น Burke, Fogarty และ Belgard (1994) เสนอขั้นตอนการทำเพิ่มผลงาน 10 ขั้นตอน คือ 1) การกำหนดจุดมุ่งหมาย (project purpose) 2) การรวบรวมและเรียบเรียง (collect and organize) 3) การคัดเลือก (select key artifacts) 4) การประดิษฐ์สร้างสรรค์ (interject personality) 5) การสะท้อนความคิดโดยใช้สติปัญญาขั้นสูง (reflect metacognitively) 6) การตรวจสอบเพื่อประเมินตนเอง (inspect to self assess) 7) การปรับปรุงแก้ไขและประเมินงาน (perfect and evaluate) 8) การร่วมแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับเพื่อน (connect and conference) 9) การปรับเปลี่ยนชิ้นงาน (inject/eject to date) และ 10) การนำเสนอเพิ่มผลงานที่สมบูรณ์ (respect accomplishments) ส่วน สุวิทย์ มูลคำ (2541) เสนอแนวทางการจัดทำเพิ่มผลงานครุว่า ควรประกอบด้วยขั้นตอนสำคัญ 7 ขั้นตอน คือ 1) การวางแผนจัดทำเพิ่ม 2) การเก็บรวบรวมผลงานหรือหลักฐาน 3) การคัดเลือกผลงาน 4) การแสดงความคิดเห็นหรือความรู้สึกต่อผลงาน 5) การประเมินผลงาน 6) การจัดระบบของเพิ่มผลงาน 7) การจัดนิทรรศการหรือแสดงผลงาน Kirk (1997) อ้างใน อารณีย์ บางเจริญพรพงศ์, (2541) สรุปการจัดทำเพิ่มผลงานว่าประกอบด้วยภาระงานต่อไปนี้ 1) กำหนดและอธิบายเกี่ยวกับสิ่งที่นักเรียนจะต้องสัมฤทธิ์ผลในการเรียน 2) การพัฒนาและอธิบายเกี่ยวกับขอบเขตของเพิ่มผลงาน 3) กำหนดขอบเขตของการจัดทำเพิ่มผลงาน 4) การรวบรวมผลงานของนักเรียน 5) การเลือกผลงานเพื่อบรรจุลงเพิ่ม 6) การประเมินเพิ่มผลงาน จะเห็นได้ว่าแนวทางการจัดทำเพิ่มผลงานเพื่อการประเมินเหล่านี้มีหลักการคล้ายคลึงกัน

ในช่วง 5 ปีที่ผ่านมาเพิ่มผลงานได้รับความสนใจและเข้ามามีบทบาทในวงการศึกษามิชอบ สสถาบันการศึกษาหลายแห่งมีการตื่นตัวและมีการจัดทำเพิ่มผลงานทั้งของนักเรียน ครูผู้สอน หรือแม้กระทั่งผู้บริหาร ประเด็นปัญหาที่ควรทำการศึกษาเพื่อความมั่นใจในการใช้เพิ่มผลงานในการประเมินก็คือ การประเมินเพิ่มผลงานควรใช้ในสถานการณ์ใด ใช้เพื่อประเมินตามวัตถุประสงค์ใดได้บ้าง มีวิธีการและขั้นตอน

ในการประเมินอย่างไร และประเมินเพิ่มผลงานนั้นเป็นการประเมินที่มีประสิทธิผลเพียงใด เป็นการประเมินที่ได้มาตรฐานตามเกณฑ์มาตรฐานของการประเมินหรือไม่ ผลจากการประเมินเพิ่มผลงานควรจะนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างไร คำถามเหล่านี้ควรมีคำตอบที่จะนำไปสู่การแก้ไข ปรับปรุง การยกเลิก หรือสนับสนุนการใช้เพิ่มผลงานในสถาบันการศึกษา ข้อสรุปที่ได้จะเป็นผลดีต่อนักการศึกษา สถานศึกษา ครู นักเรียน รวมทั้งผู้ปกครองและผู้เกี่ยวกับวงการศึกษาในการพัฒนาแนวคิดหรือวิธีการประเมินโดยใช้เพิ่มผลงานที่มีประโยชน์ต่อวงการศึกษาคือ

การตอบคำถามที่ว่า การประเมินเพิ่มผลงานมีใช้ในสถานการณ์ใด ใช้เพื่อสนองตอบวัตถุประสงค์ การประเมินใด และควรมีกระบวนการประเมินตลอดจนแนวทาง/ขั้นตอนการดำเนินงานเป็นอย่างไรนั้น อาจทำได้โดยการศึกษาจากหลักการ แนวคิด และรายงานการวิจัยเกี่ยวกับการประเมินเพิ่มผลงาน และรายงาน การประเมินอภิมานของงานประเมินเพิ่มผลงาน แล้วนำสารสนเทศที่ได้มาสังเคราะห์เพื่อตอบคำถามดังกล่าว ส่วนการตอบคำถามที่ว่า การประเมินเพิ่มผลงานมีประสิทธิผลหรือไม่เพียงใดนี้ ต้องอาศัยการประเมินงาน ประเมินเพิ่มผลงานหรือการประเมินอภิมาน (Meta evaluation) แนวความคิดการประเมินอภิมานเป็นแนว ความคิดที่ Scriven ซึ่งเป็นนักประเมินที่สำคัญของวงการประเมิน ได้พัฒนาแนวคิดและหลักการในการ ตรวจสอบการประเมิน และบัญญัติศัพท์ metaevaluation หรือการประเมินอภิมานขึ้นเป็นครั้งแรก ในปี ค.ศ 1976 ตามเอ็นไอโซโคลพิเตียทางการประเมินความหมายของการประเมินอภิมาน (metaevaluation) คล้ายคลึงกับการประเมินทุติยภูมิ (secondary evaluation) และการตรวจสอบการประเมิน (audit of evaluation) โดยวิเคราะห์ข้อมูลของการประเมินครั้งแรกอีกครั้งหนึ่ง (Anderson, Ball, Murphy and other, 1975) แนวคิดการประเมินอภิมานได้รับความสนใจจากนักประเมินในระยะแรกแต่ขาดการพัฒนาในช่วงทศวรรษที่ 1980 ต่อมาในช่วงต้นคริสต์ทศวรรษที่ 1990 ศาสตร์ทางการประเมินอภิมานจึงได้รับการ พัฒนามีการเสนอแนวคิดและหลักการเชิงทฤษฎีเพื่อการตรวจสอบคุณภาพการประเมินอย่างจริงจัง (Stufflebeam, 1981; Gallegos, 1994; Nyirenda, 1994)

การประเมินอภิมาน (metaevaluation) นับว่าเป็นวิธีวิทยาการประเมินอีกรูปแบบหนึ่งที่ได้รับการพัฒนา ในศาสตร์ของการประเมิน การประเมินอภิมานมีการใช้ในจุดมุ่งหมายต่าง ๆ กัน เช่น 1) ประเมินคุณภาพ ผลกระทบ หรือการใช้ผลการประเมิน 2) ตรวจสอบและรับรองรายงานการประเมิน 3) ควบคุม หรือ สะท้อนอคติในการประเมิน และ 4) ตีคุณค่าหรือประโยชน์ของวิธีการประเมินใหม่ ๆ (Smith, 1978 อ้าง ใน ศิริชัย กาญจนวาสี, 2537) การประเมินอภิมานเป็นการตรวจสอบคุณภาพของการประเมินโดยอาศัย กระบวนการบรรยาย อธิบายถึงการตัดสินคุณค่ารวมทั้งการใช้สารสนเทศจากการประเมินในแง่ที่เกี่ยวกับ ประโยชน์ แนวทางปฏิบัติ จรรยาบรรณ และเทคนิควิธีการประเมินเพื่อใช้เป็นข้อเสนอแนะของการประเมิน และเพื่อรายงานจุดเด่น จุดด้อยของการประเมินให้สาธารณชนได้ทราบ ในกระบวนการตรวจสอบอาศัย เกณฑ์มาตรฐานของการประเมินซึ่งนักประเมินได้พัฒนาขึ้น มาตรฐานการประเมินที่สอดคล้องและใช้ได้กับ การประเมินอภิมาน ได้แก่ รายการตรวจสอบการประเมิน (key evaluation checklists) 15 รายการของ

Scriven (1991) และมาตรฐานการประเมินของคณะกรรมการกำหนดมาตรฐานการประเมินทางการศึกษา (1981) ซึ่งประกอบด้วยมาตรฐานการประเมิน 4 ด้าน คือการใช้ประโยชน์ ความเป็นไปได้ ความเหมาะสม และความถูกต้อง รวมทั้งสิ้น 30 เกณฑ์ เป็นต้น นอกจากนี้ในการศึกษาเพื่อพัฒนากระบวนการประเมินเพิ่มผลงานและการใช้ประโยชน์ผลการประเมินเพิ่มผลงานครั้งนี้จะอาศัยการวิจัยภาคสนามเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการสอบถามและสัมภาษณ์ครูผู้สอนที่ใช้เพิ่มผลงานในกระบวนการเรียนการสอนเพื่อใช้เป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนากระบวนการประเมินเพิ่มผลงานและการใช้ประโยชน์ผลการประเมินเพิ่มผลงานด้วย

ผลจากการสังเคราะห์เอกสารและการประเมินอภิमानของงานประเมินเพิ่มผลงาน จะทำให้ได้กระบวนการประเมินเพิ่มผลงานและแนวทางการใช้ผลการประเมินเพิ่มผลงานอันจะเป็นประโยชน์ต่อวงการศึกษาระดับประถมศึกษาและวงการศึกษาโดยทั่วไป จึงเป็นเหตุผลหลักที่ทำให้ผู้วิจัยสนใจทำการศึกษาระดับประถมศึกษาข้างต้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเพื่อพัฒนากระบวนการประเมินเพิ่มผลงานและการพัฒนาแนวทางการใช้ประโยชน์จากการประเมินเพิ่มผลงานโดยใช้สารสนเทศที่ได้จากการสังเคราะห์เอกสารและการประเมินอภิमान ผู้วิจัยกำหนดวัตถุประสงค์ดังนี้

1. เพื่อสังเคราะห์เอกสารและงานวิจัยเกี่ยวกับการประเมินเพิ่มผลงาน 6 ประเด็น คือ วัตถุประสงค์ของการประเมิน เงื่อนไข/สถานการณ์ในการประเมิน เกณฑ์ที่ใช้ในการประเมิน ขั้นตอนและวิธีการประเมิน ผลการประเมิน และคุณภาพงานประเมิน
2. เพื่อทำการประเมินงานประเมิน (evaluation of evaluation) หรือการประเมินอภิमान (metaevaluation) ของการประเมินเพิ่มผลงานที่ดำเนินการอยู่ในประเทศไทยโดยมีวัตถุประสงค์ย่อยต่อไปนี้
  - 2.1 เพื่อประเมินอภิमानกระบวนการประเมินเพิ่มผลงานที่ใช้เพิ่มผลงานและการใช้ประโยชน์ผลการประเมินเพิ่มผลงาน จากรายงานการวิจัยและหรือรายงานการประเมิน
  - 2.2 เพื่อประเมินอภิमानกระบวนการประเมินเพิ่มผลงานที่ใช้เพิ่มผลงานและการใช้ประโยชน์ผลการประเมินเพิ่มผลงาน โดยการศึกษภาคสนาม (field study) จากกลุ่มผู้ปฏิบัติงานด้านการประเมินเพิ่มผลงานในโรงเรียนประถมศึกษาและโรงเรียนมัธยมศึกษา
3. เพื่อพัฒนากระบวนการประเมินเพิ่มผลงานและแนวทางการใช้ผลการประเมินเพิ่มผลงานที่เหมาะสม โดยมีวัตถุประสงค์เฉพาะดังนี้
  - 3.1 เพื่อสังเคราะห์ผลที่ได้จากการศึกษาข้อ 1 และ 2 นำเสนอเป็นกระบวนการประเมินเพิ่มผลงานและการใช้ประโยชน์ผลการประเมินเพิ่มผลงานขั้นต้น
  - 3.2 เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมของกระบวนการประเมินและการใช้ประโยชน์ผลการประเมินเพิ่มผลงานที่นำเสนอโดยการจัดประชุมเพื่อระดมความคิดจากกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ

ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาค้นคว้านี้ทำการประเมินนิยามจากการศึกษาการประเมินเพิ่มผลงานของนักเรียนและรายงานวิจัยที่ศึกษาการประเมินเพิ่มผลงานเท่าที่มีปฏิบัติกันในโรงเรียนประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2538 โดยกระบวนการประเมินเพิ่มผลงานประกอบด้วยองค์ประกอบ 6 ส่วน คือ วัตถุประสงค์ของการประเมินเพิ่มผลงาน เงื่อนไข/สถานการณ์ของการประเมินเพิ่มผลงาน เกณฑ์การประเมินเพิ่มผลงาน ขั้นตอนและวิธีการประเมินเพิ่มผลงาน โดยพิจารณาในด้านลักษณะของเพิ่มผลงาน การคัดเลือกผลงาน และการให้คะแนนเพิ่มผลงาน องค์ประกอบสองส่วนสุดท้าย คือ คุณภาพการประเมิน และการนำผลการประเมินไปใช้ กระบวนการประเมินเพิ่มผลงานที่พัฒนาขึ้นมีการตรวจสอบความเหมาะสมด้วย

เพื่อให้ข้อมูลสอดคล้องกันในการวิเคราะห์ข้อมูล และผลการวิเคราะห์ข้อมูลสามารถนำมาใช้ได้ ในสภาพบริบทการจัดการเรียนการสอนในประเทศไทย ดังนั้นในการสังเคราะห์เอกสารและรายงานวิจัยผู้วิจัย จึงศึกษาเฉพาะเอกสารและรายงานวิจัยที่เกี่ยวกับการประเมินเพิ่มผลงานของไทย รวมเอกสารที่ทำการศึกษา ในแต่ละตอนดังนี้ การสังเคราะห์เอกสารและรายงานวิจัย ประกอบด้วยข้อมูลจาก หนังสือ/ตำรา 13 เล่ม บทความวิชาการ 17 เรื่อง และรายงานวิจัย 19 เรื่อง การประเมินนิยามประกอบด้วยข้อมูลงานประเมิน จากเอกสารงานวิจัย 19 เรื่อง และจากการศึกษาภาคสนามโดยการสอบถามการประเมินเพิ่มผลงานนักเรียน ในการเรียนการสอนจากครูผู้สอนในสถานศึกษา 5 สังกัด อย่างน้อยสังกัดละ 2 คน คือ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติสังกัดกรมสามัญศึกษา สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชน สังกัด กรุงเทพมหานคร และสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย กลุ่มตัวอย่างระดับโรงเรียนใช้การสุ่มแบบเจาะจง โดยใช้เกณฑ์ว่าเป็นโรงเรียนมีการจัดการเรียนการสอนโดยใช้การประเมินเพิ่มผลงานซึ่งเป็นที่ยอมรับ รวมกลุ่มตัวอย่างครู 24 คน

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

เพิ่มผลงาน หมายถึง แหล่งเก็บเอกสารที่เก็บรวบรวมหลักฐานการปฏิบัติงานของ ผู้ทำเพิ่ม ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความรู้ ความสามารถในการปฏิบัติงานของผู้ทำเพิ่มตลอดจนความสำเร็จและคุณภาพของผล การปฏิบัติงาน

การประเมินเพิ่มผลงาน หมายถึง การตัดสินคุณค่าผู้เรียนโดยใช้ข้อมูลจากเพิ่มผลงาน

กระบวนการประเมินเพิ่มผลงาน หมายถึง การวางแผนและขั้นตอนการดำเนินงานการประเมิน ค่าความสามารถ/ผลการเรียนรู้ของนักเรียน/ผู้ทำเพิ่มผลงาน ตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดในการประเมินทั้งนี้ การประเมินอาศัยข้อมูลจากเพิ่มผลงาน

งานวิจัยเกี่ยวกับการประเมินเพิ่มผลงาน มีความหมายครอบคลุมถึงรายงานการปฏิบัติงานที่มีการ ใช้การประเมินเพิ่มผลงานและงานวิจัยเชิงทดลอง หรืองานวิจัยกึ่งทดลองที่มีตัวแปรจัดการกระทำเป็นเพิ่มผล งาน ตลอดจนงานวิจัยเพื่อพัฒนาเพิ่มผลงานในการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

การประเมินอภิमानหรือการประเมินงานประเมิน หมายถึง การตรวจสอบคุณภาพของการประเมิน โดยอาศัยเกณฑ์ที่กำหนดขึ้นจากการสังเคราะห์รายการตรวจสอบการประเมินของ Scriven (1991) และมาตรฐานการประเมินของ Stufflebeam และคณะ (1981)

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการพัฒนากระบวนการประเมินเพิ่มผลงานและการใช้ประโยชน์จากผลการประเมินเพิ่มผลงาน โดยอิงการสังเคราะห์เอกสารและการประเมิน ผลจากการสังเคราะห์เอกสารและรายงานวิจัยทำให้ได้กระบวนการประเมินเพิ่มผลงานและการใช้ประโยชน์จากผลการประเมินเพิ่มผลงาน และผลการประเมินอภิमानที่ทำโดยการประเมินอภิमानจากรายงานวิจัยและรายงานการประเมิน และการประเมินอภิमानจากการศึกษาภาคสนาม ทำให้ทราบถึงคุณภาพของการประเมินเพิ่มผลงาน รวมทั้งได้กระบวนการประเมินและการใช้ประโยชน์จากผลการประเมินเพิ่มผลงานด้วยเช่นกัน ผลจากการสังเคราะห์กระบวนการที่ได้จากสองวิธีทำให้ทราบถึงประสิทธิผลและเงื่อนไขการใช้การประเมินเพิ่มผลงาน เมื่อผู้วิจัยนำมาประมวลวิเคราะห์สร้างและตรวจสอบคุณภาพกระบวนการประเมินเพิ่มผลงาน ซึ่งประกอบด้วย รายละเอียดเกี่ยวกับ วัตถุประสงค์การประเมิน เงื่อนไข/สถานการณ์ในการประเมิน การกำหนดเกณฑ์การประเมิน ขั้นตอนและวิธีการประเมิน กระบวนการประเมินเพิ่มผลงานที่พัฒนาขึ้นหลังจากการตรวจสอบจะเป็นข้อมูลสำหรับนักเรียน ครู ผู้บริหารและโรงเรียน ที่นำไปใช้ประโยชน์ได้

ผลการวิจัยอีกส่วนหนึ่งที่ผู้วิจัยได้จากการวิจัยครั้งนี้คือแนวทางการใช้ประโยชน์จากการประเมินเพิ่มผลงาน ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อนักประเมิน ครู และผู้บริหาร ในการประเมินผลการจัดการศึกษา รวมทั้งการจัดการเรียนการสอนอันจะมีส่วนช่วยในการพัฒนาการศึกษาต่อไป

ประโยชน์ในเชิงวิชาการจากการวิจัยครั้งนี้อีกประการหนึ่งคือ ประโยชน์ในการประยุกต์วิธีวิทยาการประเมินอภิमानใช้ในการวิจัย วิธีวิทยาการประเมินอภิमानครั้งนี้เป็นการดำเนินการประยุกต์รูปแบบของการประเมินอภิमानโดยมีทั้งการประเมินอภิमानที่ศึกษาจากเอกสารและจากการปฏิบัติการภาคสนาม ทั้งนี้ในการประเมินอภิमानจะใช้รายการตรวจสอบการประเมินของ Scriven (1991) และมาตรฐานการประเมิน ของคณะกรรมการการกำหนดมาตรฐานการประเมินทางการศึกษา ซึ่งน่าจะเป็นประโยชน์ต่อวิธีวิทยาการประเมินอภิमानในอนาคตต่อไป นอกจากนี้ผลการวิจัยจะเป็นประโยชน์ตามบทบาทของการประเมินอภิमानที่ Hill (2541) และ Stufflebeam และคณะ (1981) เสนอไว้ในด้านปรับปรุงกระบวนการประเมิน การตรวจสอบความเหมาะสมการประเมิน การกระตุ้นให้ผู้ประเมินตระหนักในคุณค่าการประเมิน และให้ผู้บริหารเห็นความสำคัญของการควบคุมกำกับกับการประเมิน